

Lezingen, cursussen en culturreizen

Filosofie en Cultuur

2e halfjaar 2025

Rubico - Filosofie en Cultuur
Robert Kragting - filosoof

Voorwoord

Voor u ligt ons nieuwe programma. De hoofdrollen zijn deze keer weggelegd voor Marcus Aurelius, Dante Alighieri en Martin Heidegger.

Eind augustus is er een dagexcursie naar de grote overzichtstentoonstelling in Trier over de Romeinse keizer-filosoof Marcus Aurelius. Voorafgaand organiseren we in Heerlen en Maastricht een themadag met twee nieuwe hoorcolleges. Erna volgt een lezing van Gemma Jansen over ‘warm water in de Romeinse baden’, haar nieuwste onderzoeksthema.

In het nieuwe cursustraject *Van zondaar tot humanist* wordt in twee jaar tijd de overgang van de late middeleeuwen naar de renaissance behandeld. We beginnen met *De goddelijke komedie* van Dante Alighieri (1265-1321) in twee korte cursussen van 6 lessen. Tijdens de eerste cursus bespreken we canto's uit *Hel*, in de tweede uit *Louteringsberg* en *Paradijs*. Dit alles met een filosofische insteek. De cursussen worden ingeleid met de lezing *Dante Alighieri, de onbekende filosoof*, de themadag *Dante in de beeldende kunst* en de lezing *Liszt en Dante*.

In het andere nieuwe cursustraject *Filosoferen met Heidegger* gaat de komende twee jaar alle aandacht uit naar de Duitse filosoof Martin Heidegger (1889-1976). Om inzicht te krijgen in zijn filosofie van na WOII, zijn ‘andere denken’, lezen we zes belangrijke teksten van zijn hand. We beginnen met *De vraag naar de techniek* (1949/54), een cultuurfilosofisch essay over de moderne mens en zijn omgang met natuur en techniek. De lezing *Niets is zo overweldigend als de mens* is bedoeld als inleiding.

Heidegger citeert vaak de dichter Friedrich Hölderlin (1770-1843), bijvoorbeeld “Da wo die Gefahr wächst, wächst das Rettende auch”. Hölderlins leven en dichten was een enorme bron van inspiratie voor Heidegger en speelt een grote rol in zijn late denken. Rond Hölderlin bieden we in 2026 diverse activiteiten aan: de lezing *Nietzsche leest Hölderlin*, twee themadagen en een cultuurreis over Hölderlin, en een seminar over Heideggers ‘... dichterlijk woont de mens ...’.

Graag zien we u bij een lezing, themadag, excursie of cursus. Iedereen is welkom!

Robert Kragting, namens Rubico - Filosofie en Cultuur

In deze studiegids

Lezing	Niets is zo overweldigend als de mens	5
Excursie	Marcus Aurelius, keizer én filosoof	6
Themadag	Marcus Aurelius - een nadere kennismaking	6
Lezing	Warm water in een Romeins bad	8
Lezing	Dante Alighieri, de onbekende filosoof	9
Themadag	Dante in de beeldende kunst	10
Lezing	Liszt en Dante	11
Cursussen	Van zondaar tot humanist: Dante, 'De goddelijke komedie' - 1 en 2	12
Cursussen	Filosoferen met Heidegger: 'De vraag naar de techniek' - 1 en 2	14
Activiteitenlijst	2e halfjaar 2025 en vooruitblik	16

Lezing

Niets is zo overweldigend als de mens

“Boven al wat ontzaglijk is / spant het menselijk wezen de kroon:
dat trekt zelfs over grauwe zee zijn baan / als storm en stortvloed ‘t dreigen te
overstelpen; en moeder Aarde, heiligste godin, / die onvermoeib’re, laat hij
nooit af te vermoeien / bij ‘t keren van de ploeg die jaar op jaar / haar met
paardenspan omwoelt.” (vert. J. Pieters)

In de koorliederen van zijn tragedie *Antigone* gaf de Griekse tragediedichter Sophocles (496-406 v. Chr.) zijn visie op het wezen van de mens. Het was de Duitse filosoof Martin Heidegger (1889-1976) die de volle filosofische diepgang van Sophocles’ inzet goed begreep. In de lezing gaat de aandacht uit naar het bijzondere van de mens: zijn vermogen tot zelfoverschrijding. Dit vermogen maakt hem enerzijds tot een cultuurwezen, maar heeft anderzijds ook een schaduwzijde, die van de ‘hybris’, overmoed. Sophocles’ inzet vormde voor Heidegger het vertrekpunt voor een existentiële bezinning op het mens-zijn. De mens is volgens Heidegger “das Unheimlichste des Unheimlichen”.

De lezing is bedoeld als inleiding op twee cursussen over Heideggers voordracht *De vraag naar de techniek* (zie pp. 14-15), maar kan ook los gevolgd worden.

Maastricht

datum en tijd zondag 24 augustus 2025, 14.00-16.00 uur; en
 dinsdag 2 september 2025, 19.00-21.00 uur (ook op Zoom)
locatie Rubico, Weustenraadstraat 3, Maastricht

Roermond

datum en tijd maandag 1 september 2026, 14.00-16.00 uur
locatie MFC 't Paradies, Munsterstraat 61, Roermond

spreker Robert Kragting
kosten € 15,-
aanmelden tijdig aanmelden; beperkt aantal plaatsen

Dagexcursie met voorafgaand een themadag

Marcus Aurelius, keizer én filosoof

De stad Trier wijdt dit jaar een grote overzichtstentoonstelling aan de Romeinse keizer-filosoof Marcus Aurelius (121-180 n. Chr.). Een tentoonstelling over een Romeins filosoof is absoluut uniek. Bij Rubico waren er in het verleden meerdere cursussen over leven en werk van Marcus Aurelius (in 2000, 2024 en 2020). De tentoonstelling in Trier is voor ons de kers op de taart!

In het Landesmuseum wordt het leven van Marcus Aurelius in chronologische volgorde weergegeven aan de hand van archeologische topstukken. Kenmerkend zijn de tegenslagen, zoals de bittere militaire conflicten, de overstroming van de Tiber, en een vernietigende epidemie. Ook is er aandacht voor de filosofische ‘zelfbespiegelingen’ van Marcus Aurelius, in zijn boek *Persoonlijke notities*.

In het Stadtmuseum, naast de Porta Nigra, staat Marcus Aurelius als Romeins topbestuurder centraal. Hij was een heerser die het algemeen belang voor ogen had. Cassius Dio prees zijn regering als een ‘Gouden Eeuw’, die gevolgd werd door een ‘tijdperk van ijzer en roest’ onder zijn opvolgers.

We reizen met een bus. Inbegrepen zijn: de busreis, entree Landesmuseum en een rondleiding. Niet inbegrepen zijn een eventueel bezoek aan de tentoonstelling in het Stadtmuseum, de lunch in Trier, drankjes en uitgaven van persoonlijke aard.

datum	vrijdag 29 augustus 2025
begeleiding	Robert Kragting en Gemma Jansen
vertrek	7.00 uur: Heerlen, kerk Heerlerbaan 7.30 uur: Maastricht, NS-station
retour	16.00 uur. Tussen 19.00 en 20.00 uur zijn we weer terug

Als voorbereiding op de dagexcursie verzorgt Robert Kragting de themadag *Marcus Aurelius - een nadere kennismaking* met twee hoorcolleges:

Hoorcollege 1: *De leerling en de meester*

Wat ging er bij Marcus Aurelius vooraf aan zijn beroemde werk, *Persoonlijke notities*? Aanvankelijk kreeg hij les in retorica, met als doel: Hoe geef ik een goed verzorgde rede? Maar al snel ontdekte hij ook de filosofie. Deze hielp Marcus Aurelius bij zijn zelfvorming, en later ook bij het besturen van het Rijk.

Hoorcollege 2: *Marcus Aurelius - keizer in beeld*

Marcus Aurelius is vaak afgebeeld. Denk hierbij aan de vele bustes, munten, reliëfs, het beroemde Ruitersstandbeeld voor de Capitolijnse Musea in Rome en de Zuil van Marcus Aurelius, maar ook aan de uitbeelding van hem in de films *The Fall of the Roman Empire* (1964) en *Gladiator* (2000) met Alec Guinness en Richard Harris als Marcus Aurelius. Tijdens de lezing kijken we gedetailleerd naar een verzameling Romeinse reliëfs. Wat vertellen zij ons over Marcus Aurelius?

Heerlen

datum en tijd woensdag 27 augustus 2025, 11.-13.00 uur én 14.-16.00 uur
locatie Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)

Maastricht

datum en tijd donderdag 28 augustus 2025, 11.-13.00 uur én 14.-16.00 uur
 (deze bijeenkomst is tegelijkertijd ook te volgen op Zoom)
locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht

kosten € 120,- (themadag én dagexcursie)
aanmelden tijdig aanmelden i.v.m. reservering rondleiding

N.B. De themadag is ook los te volgen. Kosten: € 47,50.

Lezing

Warm water in een Romeins bad de stoker aan het werk

De bezoeker van een Romeins bad kwam op zijn ronde langs warme en koude baden veel personeel tegen. Degene echter die zorgde voor de belangrijkste onderdelen van het bad, de warmte in de vertrekken en het warme water, bleef voor hen verborgen. Deze persoon werkte in de stookruimte aan de achterzijde van het gebouw. Niet alleen voor badgasten in de oudheid was hij onzichtbaar, lange tijd hadden ook de onderzoekers van badgebouwen hem niet in het vizier.

Spreekster is archeoloog. Zij bestudeert op dit moment de loden warmwaterketels in Romeinse baden. Zij zal niet alleen ingaan op de vraag hoe men met deze apparaten warm water in een bad kreeg, maar vooral ook over de persoon die de ketels bediende, de stoker. Ofschoon hij als slaaf onderaan de Romeinse maatschappelijke ladder stond, blijkt hij een cruciale figuur en tevens een bijzonder interessant personage te zijn.

Heerlen

datum en tijd maandag 1 september 2025, 14.00-16.00 uur
locatie Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)

Maastricht

datum en tijd zondag 7 september 2025, 14.00-16.00 uur (ook op Zoom)
locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht

spreekster Gemma Jansen
kosten € 15,-
aanmelden tijdig aanmelden; beperkt aantal plaatsen

Lezing

Dante Alighieri, de onbekende filosoof

Iedereen kent Dantes *Divina commedia* (*Goddelijke komedie*). Zijn *Convivio*, oftewel *Gastmaal*, daarentegen is een vrijwel onbekende en weinig gelezen tekst. Het is het eerste in het Italiaans geschreven prozawerk op het gebied van de filosofie. De tekst getuigt van Dantes brede intellectuele belangstelling en de enorme ambitie waarmee hij de kennis en wetenschap van zijn tijd benaderde. Verrassend is dat hij hierbij teruggrijpt op de Griekse filosofen Plato en Aristoteles.

Zeer ten onrechte is lang geen aandacht besteed aan dit werk. Dantes *Gastmaal* is een indrukwekkend bewijs van zijn filosofische gedrevenheid. Het geeft niet alleen een interessant beeld van de laatmiddeleeuwse wetenschap en filosofie in het algemeen, maar werpt ook een nieuw licht op de *Goddelijke komedie* welke een grote filosofische component blijkt te bevatten.

De lezing is bedoeld als inleiding op twee cursussen over de *Goddelijke komedie* van Dante in het cursustraject *Van zondaar tot humanist* (zie pp. 12-13), maar kan ook dienen als verdieping.

Heerlen

datum en tijd woensdag 3 september 2025, 14.00-16.00 uur
locatie Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)

Maastricht

datum en tijd donderdag 4 september 2025, 14.00-16.00 uur (ook op Zoom)
locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht

spreker Robert Kragting
kosten € 15,-
aanmelden tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen

Themadag

Dante in de beeldende kunst

Velen hebben met *De goddelijke komedie* van Dante Alighieri (1265-1321) kennis gemaakt middels een uitgave voorzien van de houtgravures van de Franse kunstenaar Gustave Doré. De indrukwekkende platen prikkelen de fantasie en helpen de lezer bij het verbeelden van de tekst. Doré is echter niet de enige die zich aan uitbeelding van het boek van Dante gewaagd heeft.

Tijdens de themadag kijken we naar de prachtige schilderijen in de Dante-zaal van het Casino Massimo te Rome. De schilderijen van Joseph Anton Koch (1768-1839) en Philipp Veit (1793-1877) zijn werkelijk spectaculair. De eerste schilderde Dante in het donkere woud, de hel en op de louteringsberg op de wanden van de zaal, de tweede het paradijs op het plafond. Was er een persoonlijke insteek en aanpak? Wat hebben ze wel, en wat niet, uitgebeeld? Werd er recht gedaan aan het grootse meesterwerk van Dante?

De themadag is bedoeld als inleiding op de twee cursussen over de *Goddelijke komedie* van Dante (zie pp. 12-13), maar kan ook los gevolg worden.

Roermond

datum en tijd maandag 8 september 2025, 11.00-13.00 én 14.00-16.00 uur
locatie MFC 't Paradies, Munsterstraat 61, Roermond

Heerlen

datum en tijd woensdag 10 september 2025, 11.00-13.00 én 14.00-16.00 uur
locatie Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)

Maastricht

datum en tijd donderdag 11 september 2025, 11.00-13.00 én 14.00-16.00 uur;
zondag 26 oktober 2025, 11.00-13.00 én 14.00-16.00 uur
(de bijeenkomst op 26 oktober is ook op Zoom)
locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht

spreker Robert Kragting
kosten € 47,50
aanmelden tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen

Lezing

Liszt en Dante

Franz Liszt (1811-1886) is één van de meest invloedrijke figuren in de muziek van de 19de eeuw. Tegenwoordig is hij vooral beroemd om zijn virtuoze piano-composities. Minder bekend is dat literatuur en muziek elkaar regelmatig ontmoeten in zijn oeuvre. Zo heeft hij werken gecomponeerd naar aanleiding van teksten van Goethe en Victor Hugo. Een aantal van zijn composities is gebaseerd op de werken van Dante, zoals het pianowerk *Après une Lecture du Dante* (de *Dante-sonate*) en een groot orkestwerk, de *Dante-symfonie*. Deze symfonie is gebaseerd op de *Goddelijke komedie* van Dante.

De lezing wordt gegeven door de Maastrichtse musicoloog Hans Tromp. Hij zal ingaan op Franz Liszt, zijn composities gebaseerd op Dante en hiermee samenhangend de populariteit van Dante in de 19de eeuw. Muziekvoorbeelden illustreren zijn betoog.

De lezing is bedoeld als verdieping bij de twee cursussen over de *Goddelijke komedie* van Dante (zie pp. 12-13), maar kan ook los gevolgd worden.

Maastricht

datum en tijd	zondag 5 oktober 2025, 14.00-16.00 uur,
locatie	Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
spreker	Hans Tromp
kosten	€ 15,-
aanmelden	tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen

Twee cursussen van 6 lessen

Van zondaar tot humanist **Dante, ‘De goddelijke komedie’ - 1 en 2**

Het ontstaan van het humanisme in Italië op het breukpunt van middeleeuwen en renaissance was een zeer belangrijke gebeurtenis in de geschiedenis van de westerse beschaving: het leidde tot een geheel ander denken over de mens en zijn waarde.

Een belangrijk vertegenwoordiger van de late middeleeuwen is de Italiaanse dichter Dante Alighieri (1265-1321). In zijn meesterwerk *De goddelijke komedie* beschrijft hij een denkbeeldige reis door de drie rijken van het christelijke hiernamaals: hel, louteringsberg en paradijs. Deze reis voert hem door het hele middeleeuwse universum. Het werk kan, ondanks de literaire opzet, bijna een wetenschappelijke *summa* of encyclopedie van de late middeleeuwen genoemd worden: natuurfilosofie, filosofische ethiek, theologie en sociaal-politieke filosofie komen er allemaal in aan de orde. Het vat niet alleen het denken van de middeleeuwen samen, maar kondigt in zijn aandacht voor het aardse en het specifiek menselijke ook al de nieuwe tijd aan.

Dantes *Goddelijke komedie* bestaat uit drie delen: *Hel*, *Louteringsberg* en *Paradijs*. Tijdens de eerste cursus van 6 lessen lezen we enkele canto's van het eerste deel, *Hel*, in een Nederlandse vertaling, tijdens de tweede cursus enkele canto's van het tweede deel, *Louteringsberg*, en van het derde deel, *Paradijs*.

De cursussen maken deel uit van het nieuwe cursustraject *Van zondaar tot humanist*. Deze leergang omvat een traject van twee jaar waarin de overgang van de late middeleeuwen naar de renaissance wordt behandeld. Steeds terugkerend motief is de worsteling van de zelfstandig denkende mens welke leidde tot het ontstaan van het humanisme. Na Dante Alighieri komen nog aan bod: Umberto Eco, Francesco Petrarca en Marsilio Ficino. Elke cursus vormt een afgerond geheel en kan dus goed apart worden gevolgd.

De lezing *Dante Alighieri, de onbekende filosoof* (zie p. 9) is bedoeld als inleiding, net als themadag *Dante in de beeldende kunst* (p. 10); de lezing *Liszt en Dante* (p. 11) kan dienen als verdieping.

De twee cursussen worden gegeven in Heerlen en Maastricht:

Heerlen

locatie Cultuurhuis Heerlen, Sittarderweg 145, Heerlen (vrij parkeren)
tijd woensdagochtend, 11.00-13.00 uur
data cursus 1 1e halfjaar 2025, van 17/9 t/m 29/10, niet op 15/10
data cursus 2 1e halfjaar 2025, van 12/11 t/m 17/12

Maastricht

locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
tijd donderdagmiddag, 14.00-16.00 uur (ook op Zoom)
data cursus 1 1e halfjaar 2025, van 18/9 t/m 30/10, niet op 16/10
data cursus 2 1e halfjaar 2025, van 13/11 t/m 18/12

docent Robert Kragting
kosten € 160,- per cursusdeel
literatuur reader tegen kostprijs te verkrijgen bij aanvang van de cursus
aanmelden tijdig reserveren; beperkt aantal plaatsen

Twee cursussen van 6 lessen

Filosoferen met Heidegger - 1 en 2

‘De vraag naar de techniek’

De Duitse filosoof Martin Heidegger (1889-1976) is een van de invloedrijkste denkers van de 20ste eeuw. De originaliteit en de kracht van zijn denken hebben binnen, maar vooral ook buiten de filosofie grote weerklank gevonden. Hoewel Heideggers filosofie moeilijk is en het lezen van zijn werk de nodige inspanning vergt, is het zeer de moeite waard zich in zijn denken te verdiepen.

We lezen Heideggers voordracht *Die Frage nach der Technik* (1949/54) in twee cursussen van 6 lessen. Het onderwerp is de moderne westerse cultuur waarin wetenschap en techniek domineren. Volgens Heidegger dreigt het menselijke bestaan aan de heerschappij van de moderne techniek ten onder te gaan. De mens heeft behoefte aan een andere denkwijze, waarin de verworvenheden van wetenschap en techniek behouden kunnen blijven, zonder dat de mogelijkheid van een echt menselijk bestaan bij voorbaat opgeheven wordt. Tegenover het technische denken waarin activiteit en controle centraal staan, stelt Heidegger het ‘bezinnende denken’ dat vooral gericht is op authenticiteit en beleving.

De lessen zijn opgezet vanuit de gedachte dat het leren omgaan met een filosofische tekst voorwaarde is om door te dringen tot de betekenis ervan. Het lezen en bespreken van de tekst vormt dan ook een belangrijk onderdeel van de cursussen. De tekst wordt in het Duits gelezen vanwege Heideggers eigenzinnige taalgebruik. In de cursusreader is naast de Duitse tekst een Nederlandse vertaling afgedrukt. Naast het lezen van de tekst wordt ook uitvoerig ingegaan op Heideggers leven, zijn filosofische thema’s en de actualiteit daarvan.

De twee cursussen maken deel uit van het nieuwe cursustraject *Filosoferen met Heidegger*. Deze leergang omvat een traject van twee jaar waarin we ons verdiepen in Heideggers filosofie van ná de Tweede Wereldoorlog, dat men aanduidt als het ‘andere denken’. Zes korte teksten worden besproken. Ook is er aandacht voor de dichter Friedrich Hölderlin. Elke cursus vormt een afgerond geheel en kan dus goed apart worden gevolgd.

De lezing *Niets is zo overweldigend als de mens* (p. 5) in bedoeld als inleiding.

De cursus wordt gegeven in Roermond en Maastricht:

Roermond

locatie MFC 't Paradies, Munsterstraat 61, Roermond
tijd maandagochtend, 10.00-12.00 uur
data cursus 1 1e halfjaar 2025, van 15/9 t/m 27/10, niet op 13/10
data cursus 2 1e halfjaar 2025, van 10/11 t/m 15/12

Maastricht

locatie Rubico - Filosofie en Cultuur, Weustenraadstraat 3, Maastricht
tijd dinsdagmiddag, 14.00-16.00 uur;
en ook: dinsdagavond, 19.00-21.00 uur (ook op Zoom)
data cursus 1 1e halfjaar 2025, van 16/9 t/m 28/10, niet op 14/10
data cursus 2 1e halfjaar 2025, van 11/11 t/m 16/12

docent Robert Kragting
literatuur reader tegen kostprijs te verkrijgen bij aanvang van de cursus
kosten € 160,- per cursusdeel
aanmelden tijdig aanmelden; beperkt aantal plaatsen

'Rubico - Filosofie en Cultuur' is gehuisvest in Maastricht en stelt zich ten doel mensen in aanraking te brengen met het gedachtegoed van de westerse filosofie en hen daarin kritisch te vormen. Hiertoe worden o.a. lezingen, cursussen en cultuurreizen verzorgd. De gedachte hierbij is dat filosofie niet op zichzelf staat, maar veel raakvlakken heeft met talloze andere cultuurdisciplines, zoals maatschappijgeschiedenis, archeologie en kunst. Rubico richt zich op de educatie van volwassenen.

Oprichter en hoofddocent is de filosoof Robert Kragting. Reeds vele jaren verzorgt hij cursussen filosofie in de regio Limburg, onder meer op de gebieden van de Grieks-Romeinse wijsbegeerte, de moderne filosofie en de kunstfilosofie. Zijn aanpak kenmerkt zich door het toegankelijk en beleefbaar maken van het gedachtegoed van de grote denkers.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot:

Rubico - Filosofie en Cultuur
t.a.v. de heer R. Kragting
Weustenraadstraat 3
6217 HZ Maastricht

tel. 043 - 363 13 31
bankrek.nr. NL20 RABO 0119 8191 39
www.rubico.nu

Afbeelding voorzijde:

Oedipus en de sphinx, binnenzijde van een Attische roodfigurige schaal,
ca. 470 v. Chr., Vaticaanse Musea.